

Hamar og Hedemarken Turistforening

HMS for hyttedrift og dugnadsarbeid i felt

1. Innledning

Som et ledd i Hamar og Hedemarken Turistforenings helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid (HMS) har foreningen utarbeidet dette dokumentet for å sikre at alle som gjør en frivillig innsats for foreningen når det gjelder hyttedriften og feltarbeid med stier og løyper gis anledning og får redskap til å ivareta hensyn til helse, miljø og sikkerhet på best mulig måte.

Dokumentet følger opp foreningens arbeid med utgangspunkt i Internkontrollforskriften av 1997. HHT har tidligere vedtatt:

- **«Sikkerhet og beredskap på turer og aktiviteter i HHT»** (2013, revidert i 2018 og kalt "**HHT Beredskapsplan**").
- **«Internkontroll for vannforsyning»** (2016), gjelder vannforsyningen på serveringshyttene.
- **«Internkontroll for brann og eksplosjonsvern i HHT»** (inntatt i **«Hefte for hyttetilsyn»** 2017).

2. Mål og målgrupper

2.1 Målet er:

- Å bidra til et godt arbeidsmiljø.
- Sikre rutiner for trygg varslings.
- Forhindre ulykker.
- Opplæring og instruksjon for de arbeidsoppgaver den enkelte blir satt til.
- Verne om det ytre miljø mot forurensninger og unødige inngrep.
- Informere om regler og tiltak for sikkerhet i friluftslivet.
- Etterleve lover og forskrifter.

2.2 Målgrupper og definisjon av dugnad

Hyttetilsyn, deltidsengasjerte og alle frivillige (dugnadsfolk) i feltoppdrag. Også foreningens ansatte er målgruppe for disse retningslinjer, men har et arbeidsforhold som normalt er dekket av arbeidsmiljøloven (jfr. pkt. 3.7 nedenfor).

Med "dugnadsfolk" og "dugnader" mener vi frivillige mannskaper, medlemmer og ikke-medlemmer, som utfører avtalte oppdrag innenfor foreningens arbeidsområder. Dugnader kan være avtalte fellestiltak, for eksempel hyttevedlikehold og stidugnader, eller utføres individuelt, f. eks. Stifadderordningen.

Også foreningens ansatte kan delta i dugnadsarbeid, når dette er avklart i forhold til normal arbeidsavtale.

Dugnadsarbeid godtgjøres normalt ikke ut over kjøregodtgjøring, bompenger, bruk av eget motorisert verktøy o.l.

2.3 HMS innenfor turer og arrangement

HMS for dette aktivitetsområdet framgår i «HHT Beredskapsplan» og i dokumenter knyttet til denne, bl.a. "Turleders rolle" og "HHTs kriseark".

3. Generell sikkerhetsinstruks for feltarbeid (hytter og stier).

3.1 Mål og omfang

Ivareta de ansattes og frivilliges sikkerhet i alt feltarbeid.

3.2 Generelt

Ansatte og frivillige **må selv vurdere og ta ansvar for** at hun/han er fysisk og psykisk i form til å utføre oppdrag. Her må det utvises skjønn i samsvar med våre fjellvettregler.

På større, mer langvarige og tyngre oppdrag bør det være **minimum to personer sammen**. Dette vurderes i forhold til risiko og varighet, oppdragets art, vær og føreforhold m.m. Eksempler: arbeid på tak og i høyden (snekring, snørydding), bruarbeid, stimerking over lengre strekk m.m.). Se nærmere under 3.3.4.

Slikt arbeid bør uansett varsles til foreningens aktivitetsansvarlige (f.eks. leder av turutvalget, sti- og hytteansvarlige i styret).

Uforutsette hendelser, ulykker og vesentlige endringer i tidsplan skal varsles til rette vedkommende i henhold til vedtatt **Varslingsplan**, kap. 3.5.

3.3 Arbeidsoppgaver

3.3.1 Hyttetilsyn

Her gjelder:

- *Instruks for tilsynsarbeid ved HHTs hytter 2017*
- *Internkontroll for brann- og eksplosjonsvern i HHT*
- *Veiledning om brannsikkerhet for HHTs hytter*

alt inntatt i **Hefte for hyttetilsyn (2017)** (med senere oppdateringer), tilgjengelig på foreningens [hjemmeside](#) og i kortversjonen "**Hyttetilsynets ABC**".

3.3.2 Spesielt for serveringshyttene

Eget regelverk for «*Internkontroll for vannforsyning*» for vann fra egne brønner ved Lageråkvista, Stenfjellhytta og Målia (2016).

3.3.3 Merking og tilsyn med stier og ruter

Generelt følges DNTs **Merkehåndboka** så langt dette passer i praksis og HHTs egne retningslinjer. Merk spesielt avsnitt: *Sikkerhet og erstatningsansvar* i Merkehåndboka. (Se tekst i kursiv.)

Enhver virksomhet er pålagt å ha et kvalitetssystem som innebærer et systematisk arbeid med helse, miljø og sikkerhet (HMS). HMS er viktig både for de som gjør jobben og for de som er på tur.

De som gjør jobben må tenke sikkerhet når arbeidet utføres. Dette gjelder med hensyn til verktøybruk, meldeplikt etter dugnad (gå alltid minst to), førstehjelpsutstyr, kart og kompass (GPS).

Den enkelte utøver som er på tur, har selv ansvaret for sin sikkerhet ved ferdsel på sjøen, i fjell, skog og mark. Verken grunneier, rettighetsinnehaver eller tilrettelegger kan normalt gjøres ansvarlig for skader eller som kan oppstå på mennesker og dyr under utøvelse av friluftsliv. Den som bruker naturen må selv ta i betraktning at det alltid vil være en viss risiko ved dette. Likevel bør de som bruker tilrettede turruter, kunne stole på at de der kan ferdes trygt under normale forhold.

- *Den som har ansvaret for turrutene, må sørge for:*
- *At en unngår farlige partier*
- *Tydelig merking, skilting og informasjon*
- *Ved gradering av turruter må dette skje i henhold til felles mal og ruten må være riktigst mulig gradert*
- *Forsvarlig teknisk utførelse og vedlikehold av bruker og andre innretninger*
- *At utstyr og gjenstander som inngår i tilretteleggingen er forsvarlig og i forskriftsmessig stand*

3.3.4 Bygge- og vedlikeholdsoppgaver

- *Arbeid i høyden* må sikres med stiger, evt. stillas, av tilfredsstillende og godkjent kvalitet. Underlaget må være plant, og stigen sikres ved høyder over 3 meter.

- *Arbeid på stiger/tak/snørydding* på tak skal alltid utføres av 2 personer sammen.
- *Den som deltar i dugnader med selvstendige arbeidsoppgaver skal være fylt 18 år* og ha fått tilstrekkelig opplæring i bruk av motordrevet verktøy og utstyr hvis dette inngår (se *Detaljerte instruksjoner* nedenfor).
- Det skal til enhver tid være **førstehjelpsutstyr tilgjengelig**. Aktivitetsansvarlig skal ha vurdert mulighet for å tilkalle hjelp ved eventuell ulykke, jf. Varslingsplan, kap. 3.5).

3.4 Detaljerte instruksjoner.

Generelt er alle på dugnad forpliktet til å påse at eget (privat) utstyr (klær, kart, kompass, privat verktøy m.v.) er tilstrekkelig tilpasset oppgavene i felt, hensyntatt terreng, vær og føreforhold, arbeidets art og krav til kunnskaper m.m.

3.4.1 Retningslinjer for bruk av elektrisk/motorisert verktøy m.m. i felt

- *All bruk* skal til enhver tid følge bruksanvisning og ha full fokus på sikkerhet og riktig bruk av verneutstyr, bl.a. hjelm, hørselvern, vernebriller m.v.
- Bruk av *motorsag* bør i alminnelighet følge lov og forskrifter (arbeidsmiljøloven) m.h.t. bruk av arbeidsutstyr, herunder:
 - - vernebukse
 - - vernestøvler
 - - hjelm m. visir og hørselvern, og vernevotter/hansker
- To personer bør jobbe sammen (arbeidsforhold, avstander og varighet vurderes).
- HHT er behjelpelig med å skaffe nødvendig verneutstyr og påser at bruk av privat utstyr samsvarer med foreliggende krav. Motorsag og ryddesag med det viktigste av verneutstyr er tilgjengelig på Naturens Hus.

3.4.2 Retningslinjer for bruk av snøskuter / ATV

Merknad: HHT disponerer ikke eget utstyr. Transportoppdrag skjer ved leie/avtale med samarbeidende organisasjoner eller grunneiere (Iøypeselskap, Røde Kors, allmenningene). HHTs ansatte og dugnadsfolk må forvise seg om at transport for foreningen skjer i henhold til gjeldende lovverk/forskrifter (motorferdsel i utmark, vern etter naturmangfoldsloven) og at alle alminnelige krav til kjøretøy og personlig utstyr følges.

3.4.3 Retningslinjer for arbeid med større klopper og bruer

- *Arbeid med utlegging og vedlikehold av større klopper og bruer krever særlig kompetanse.* Det er foreningens ansvar (styreleder, daglig leder, hytte/sti-koordinator) å sørge for at slik kompetanse er til stede i nødvendig grad under planlegging og utføring av oppdrag. Ut over dette må de som utfører oppdrag selv vurdere forholdene og krav til nødvendig sikringsutstyr.
- Det må tas hensyn til at arbeidet i alminnelighet krever styrke og kunnskap hos dem som utfører oppdraget. Kommunikasjonsutstyr (mobiltlf. med dekning) og førstehjelpsutstyr må være tilgjengelig.
- Det må alltid være til stede minst to personer under utførelse.
- Avvik på bruer (skade, nesten-skade) skal omgående meldes til daglig leder med angivelse av feil og mangler og eventuelle forslag til tiltak. Ta bilder.

Merknad:

Brua over Åsta ved Åkersætra leirsted benyttes i hovedsak i tilknytning til driften av leirstedet, og egen tilsynsinstruks foreligger, med ansvar for hyttetilsynet ved leirstedet å følge opp, i samarbeid med daglig leder.

3.5 Retningslinjer for varsling av ulykker - VARSLINGSPLAN og krisehåndtering.

Disse retningslinjer følger av "[HHT Beredskapsplan](#)" (2018) og vil finnes på **HHTs Krisemark** og egne **TILTAKSKORT** for alle HHTs aktivitetsområder inkl. dugnadsledelsen i felt (jf. Beredskapsplanens pkt. 3.1.1).

Instrukser og retningslinjer nevnt foran (pkt. 3.3.1 m.fl.) forutsetter at **ulykke varsles omgående. Rutiner i forbindelse med kriseberedskap, ulykker og nestenulykker for fellesturer/fjellsport, for mat- og vannforsyning på serveringshyttene og for brannvern er detaljert nevnt i de respektive instruksjoner og veiledninger og beskrevet på tiltakskortene når det gjelder tiltak i en krisesituasjon.**

Ulykke, spesielt med personskade, skal generelt **varsles til brann/politi/ambulans gjennom de respektive nødnummer 110, 112 og 113.** Bruk gjerne 'Trippelvarsling' til 113, som i nødvendig grad varsler øvrige nødetater.

Dernest varsles HHTs ledelse og aktivitetsansvarlige etter behov og utføres oppgaver slik det framgår av tiltakskortet.

Et større ulykkestilfelle kan utløse behov for å varsle DNT sentralt. HHTs daglige leder er ansvarlig her. Det samme gjelder informasjon til pressen.

3.6 Forsikringer

Den Norske Turistforening sentralt har en forsikringsavtale som dekker yrkesreiser og dugnadsarbeid for foreningens medlemmer. Ikke-medlemmer som deltar i dugnader er også dekket.

Dugnadsforsikringen dekker medlemsforeningenes dugnadsarbeid stipulert etter 450.000 timer/år (2014), ved ulykke (død), ulykke (invaliditet) og behandlingsutgifter. Rygg-/skjelettplager og hjerte/karsykdommer dekkes ikke, heller ikke dødsfall over 70 år og ingen over 80 år. Forsikringssummer justeres årlig.

Egen næringslivsforsikring dekker yrkesreiser for ansatte og dugnadsfolk som er DNT-medlemmer, for reiser i hele verden.

Ansvarsforsikring gjelder reisearrangørvirksomhet og vil på visse vilkår gjelde ved f.eks. foreningens turarrangementer.

Nærmere opplysninger: DNT sentralt og Gjensidige Forsikring.

3.7 Forholdet til arbeidsmiljøloven

Dugnadsbasert anlegg, drift og vedlikehold vil i alminnelighet ikke komme inn under arbeidsmiljøloven. Det er likevel slik at helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid som det er gitt retningslinjer for i våre HMS-dokumenter er basert på krav i Internkontrollforskriften, som igjen er en del av arbeidsmiljølovgivningen. Forskjellen er at et arbeidsforhold og en eventuell ulykke vurdert etter arbeidsmiljøloven, vil stille langt større krav til HMS-arbeidet og arbeidsgivers ansvar enn et mer ordinært dugnadsbasert arbeid. **Særlig vil det bli stilt krav til en forutgående risikoanalyse.** Et eksempel vil klargjøre:

Skal foreningen bygge en hytte og tar ut en del av det faglige arbeidet av en eventuell entreprise og erstatter det med (frivillig) dugnadsarbeid, vil en eventuell ulykke sannsynligvis vurderes etter arbeidsmiljøloven. Stikkord her er: organisering, risikoanalyse, dokumentasjon, informasjon, skriftlighet. Jo høyere risiko, desto større sannsynlighet for at arbeidsforholdet blir vurdert etter arbeidsmiljøloven. Det er naturlig at dette bare vil gjelde f. eks. større hytteanlegg og bruer og vil være relativt sjeldne tilfeller i HHT.

DNT er generelt anbefalt å benytte arbeidsmiljølovens sikkerhetskapittel. Prinsippene her er allerede lagt inn i retningslinjene for DNTs og HHTs turvirksomhet.

Dokumentasjon

[Merkehåndboka.](#) (DNT, Friluftsrådenes Landsforbund, Innovasjon Norge 2013)

[Internkontrollforskriften, 01.01.1997](#)